

RIZIKOS VEIKSNIŲ ANALIZĖ INOVACINĖJE VEIKLOJE

Juknienė Ž.

Lietuvos žemės ūkio universitetas

Rizika yra neatsiejamas inovacinės veiklos veiksnys. Straipsnyje nustatyti ir išanalizuoti specifiniai inovacinės veiklos rizikos veiksniai: finansiniai, konkurenciniai, rinkodaros, teisiniai, sutarčių. Pateiktas galimas inovacijų rizikos įvertinimas.

Raktiniai žodžiai: inovacinė veikla, projektas, rizikos veiksniai, rizikos įvertinimas.

Įvadas

Inovacinę įmonių veiklą įtakoja rizika, atsirandanti dėl ekonominės konjunkcijos neapibrėžtumo, dėl kriterijų įvairovės, parenkant geriausią projektą investicijoms, dėl ribotų žinių verslo srityje ir kitų aplinkybių. tačiau didelė rizika sėkmės atveju yra kompensuojama: galima pelno norma yra didesnė nei įprasta, užsiimant kita veikla. būtent tai leidžia inovacinei sričiai gyvuoti ir plėtotis.

Tyrimo objektas – inovacinės veiklos rizika. **Tyrimo tikslas** – nustatyti ir įvertinti pagrindinius rizikos veiksnius, įtakojančius įmonių inovacinę veiklą.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizės ir sintezės, loginės analizės, monografinis.

Tyrimo rezultatai

Literatūros šaltiniuose (Ališauskas, 2005; Melnikas, 2000; Strazdas, 2003; Швандар, 2004) rizikos klasifikavimo spektras yra gana platus. Tyrimui parinkti įmonės vidaus veiksniai (gaminama produkcija, darbuotojai, turima technologija, įmonės strategija ir pan.) ir artimoji išorinė aplinka (konkurentai, tiekėjai, vartotojai ir pan.), nes pastaroji verslą veikia tiesiogiai. Atsižvelgiant į inovacinės veiklos specifiką bei mokslininkų rekomendacijas šios srities rizikai nustatyti (Медынский, 1997), galima išskirti svarbiausias įmonės inovacinės veiklos rizikos veiksmų grupes.

Rizika dėl nepakankamo inovacinio projekto finansavimo. Pirmiausia, tai rizika dėl lėšų trūkumo inovacinio projekto įgyvendinimui ir būdinga situacijai, kai įmonė nepajėgia pritraukti papildomų investuotojų. Kita galima rizika - pasirenkant inovacinio projekto finansavimo šaltinį. Jei pasirinktas finansavimas nuosavomis lėšomis, tai dėl tam tikrų priežasčių (pelno, realizacinių pajamų sumažėjimo ar kt.) gali sumažėti atskaitymai į inovacinio projekto biudžetą; jei šaltiniai yra išoriniai, projekto biudžetas gali tapti deficitiniu – dėl kreditorių nemokumo ir pan.; taikant kombinuotą metodą, gali trūkti lėšų konkrečiame projekto realizavimo etape todėl, kad sunku suderinti kelis finansavimo šaltinius.

Inovacinės veiklos rizika sudarant sutartis. **1)** rizika, susijusi su partnerių atsisakymu sudaryti sutartį, pravedus derybas. Ši rizika galima, iškilus būtinybei pakeisti sutarties sąlygas arba dėl partnerio nesąžiningumo; **2)** rizika, sudarant sutartis išskirtinėmis sąlygomis. Kai inovacinio projekto įvykdymui reikia ypatingų žaliavų, kurių tiekėjų skaičius yra ribotas, pastarieji gali taikyti įmonėms papildomus

reikalavimus; **3)** sutarčių sudarymo rizika su neveiksniais ar nemokiais partneriais, ir tai paaiškėja tada, kai įmonė jau investavo į inovacinio projekto įgyvendinimą. Tikėtina, kad įmonės padarytos išlaidos neatsipirks tuoj pat, teks ieškoti alternatyvių tiekėjų ar pirkėjų, peržiūrėti projekto įvykdymo terminus; **4)** rizika dėl partnerių įsipareigojimų nevykdymo numatytais terminais. Jei sutrinka tiekimo grafikai, partneriai neatlieka reikiamų darbų, įmonė patiria nuostolius.

Konkurencijos rizika. **1)** konfidencialios informacijos nutekėjimas dėl įmonės darbuotojų kaltės arba dėl pramoninio šnipinėjimo, kurio ėmėsi konkurentai; **2)** netobula rinkodaros politika, t.y. klaidingas realizavimo rinkų parinkimas, nepatikima informacija apie konkurentus; **3)** sulėtintas inovacijų diegimas, palyginus su konkurentais dėl būtinų lėšų trūkumo inovaciniam projektui įgyvendinti; **4)** gaminamų produktų pakaitalų pasirodymas veiklos šakoje; **5)** naujų vietinių įmonių-konkurentų pasirodymas rinkoje; **6)** užsienio eksportuotojų sverbimasis į vietinę rinką, pateikiant gaminamus produktus ar jų analogus.

Rizika dėl inovacinio projekto nuosavybės teisių garantijų. Įmonės, besirūpinančios patentine apsauga, turi vadovautis teisiniais aktais, kuriuose išdėstyta paraiškų teikimo tvarka ir reikalavimai. Nesilaikant šios tvarkos, didėja rizika negauti patento ar licencijos. Tokiu atveju konkurentai gali pasinaudoti inovacija, o įmonė prarasti monopolinį pranašumą. Reikia paminėti ir užpatentuočių inovacijų legalias klastotes, kai pasinaudoję informacija apie užpatentuosius sprendimus, konkurentai įgyvendina tuos projektus su nežymiais skirtumais ir gali juos užpatentuoti kaip inovaciją. Nelegalios klastotės rizika galima todėl, kad patento savininkui sunku kontroliuoti neteisėtą užpatentuočių sprendimų naudojimą.

Rinkodaros rizika apsirūpinant reikalingais ištekliais. Dažniausiai šią riziką lemia inovacinio projekto techninės savybės. Kartais projekto įgyvendinimui reikia ypatingų įrengimų, aukštos kokybės komplektuojančių dalių ar medžiagų. Todėl iškyla problema surasti tiekėjus, o kartais pastarųjų vietinėje rinkoje nėra ir įmonei tenka kreiptis į partnerius užsienyje, o tai sudaro papildomas išlaidas ir riziką. Ta pati situacija susidaro, kai tiekėjai nesilaiko terminų ar kokybės reikalavimų.

Rinkodaros rizika, realizuojant inovacinį projektą. **1)** rizika dėl nepakankamo rinkos segmentavimo. Ji galima realizuojant naujus aukštos kokybės ir didelės kainos produktus ir paslaugas, o rezultatas – numanomi vartotojai negalės jų nupirkti; **2)** rizika dėl klaidingo tikslinės rinkos segmentavimo. Rizika parinktame rinkos segmente galima, kai: inovacijos paklausa nestabili; inovacijos poreikis įvertintas klaidingai; poreikis vartoti inovaciją yra ribotas; **3)** rizika dėl nevykusio pardavimo tinklo organizavimo. Jei įmonė inovaciją rinkoje realizuoja savo kanalais, vadovybė gali suklysti parinkdama darbuotojus, neefektyviai organizuodama darbo užmokesčio sistemą ir pan. O suteikiant įmonėms-tarpininkams teisę realizuoti produktus rinkoje, dėl nepakankamo suinteresuotumo gali sumažėti inovacinės produkcijos pardavimo apimtys; **4)** rizika dėl neefektyvios reklamos, pristatant naujus produktus ir paslaugas. Rizika galima, kai reklama pagal intensyvumą nepakankama ir neefektyvi; klaidingai segmentuota; neprofesionaliai atlikta reklama; klaidingai parinktos reklamos formos.

Finansinių išteklių panaudojimas, laikinas atotrūkis nuo inovacijos diegimo pradžios iki laukiamo rezultato gavimo ir galimi nuostoliai įgyvendinant projektą

reikalauja įvertinti inovacinių sprendimų riziką. Todėl būtina aiškiai apibrėžti laukiamus nuostolius. Įgyvendinant inovacinį projektą, sąnaudos yra savaime suprantamos, tačiau nuostoliai dėl tam tikros rizikos rūšies yra tikėtini, susiję su verslo aplinkos neapibrėžtumu. Todėl vertinant riziką, tyrėjų nuomone (Шахкулян, 1997) tikslinga išskirti ir iš anksto numatytas sąnaudas, ir labiausiai tikėtinus nuostolius:

$$U_k = U / (Q - L)$$

čia U_k – inovacijų rizikos koeficientas; U – labiausiai tikėtini nuostoliai; Q – laukiamas teigiamas rezultatas; L – numatomos sąnaudos.

Rizikos koeficientas parodo visų galimų nuostolių dydį ir jo augimas perspėja apie grėsmę numatytioms investicijoms. Todėl siekiant įvertinti inovacinio projekto sėkmę, pirmiausia reikia tobulinti rizikos veiksnių klasifikaciją.

Išvados

1. Inovacinę įmonių veiklą įtakoja ne tik rizika, būdinga visiems verslams, bet ir įvairūs specifiniai veiksniai.
2. Pateikta rizikos veiksnių klasifikacija nėra pastovi, nes dėl inovacinių projektų ypatybių įmonė turi papildomai nustatyti galbūt tik jai vienai būdingus veiksniai.
3. Kiekvienos inovacijos nuostolių įvertinimas dėl rizikos veiksnių labai svarbus, pasirenkant inovacinių projektų įgyvendinimo kelią.

Literatūra

1. Ališauskas, K., Karpavičius, H., Šeputienė, J. (2005). Inovacijos ir projektai. VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 88 p.
2. Melnikas, B., Jakubavičius, A., Strazdas, R. (2000). Inovacijų vadyba. Vilnius: Technika, 196 p.
3. Strazdas, R., Jakubavičius, A., Gečas, K. (2003). Inovacijos: finansavimas, rizikos kapitalas. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras, 80 p.
4. Инновационный менеджмент: Учебное издание. (2004) / Под ред. проф. В. А. Швандара, проф. В. Я. Горфинкеля. Москва, 382 с.
5. Медынский, В. Г., Шаршукова, Л. Г. (1997). Инновационное предпринимательство: Учебное пособие. Москва: ИНФРА-М, 240 с.
6. Шахкулян, Р., Джугурян, А. (1997). Особенности оценки риска инновационных процессов в промышленности. Проблемы теории и практики управления 5. Москва, 75-77 с.

ANALYSIS OF RISK FACTORS ON ACTIVITY INNOVATIONS

Živilė Juknienė

Lithuanian university of agriculture

Risk is a competitive factor of innovation activity. Specific risk factors of innovation activity, such as financial, competition, marketing, juridical, contractual were measured and discussed in this article. There is presented possible measures of innovation risk.

Keywords: activity of innovation, project, risk factors, measurement of risk.